

Taloustiedettä ja politiikkaa

Matti Pohjola

Professori

Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu

Tilittäessään elämänsä taloustieteilijänä nobelisti Milton Friedman (2004) sanoi taloustieteen suurimman viehätyksen piilevän siinä, että sen peruseriaatteet ovat niin yksinkertaisia, että ne voidaan kirjoittaa yhdelle sivulle, että kuka tahansa voi ne ymmärtää, mutta että silti vain harvat ymmärtävät. Yksi peruseriaatteista on toisen nobelistin, Robert Solow'n 1950-luvulla esittämä oppi siitä, että talouskasvu syntyy teknologian kehityksestä.

Tämä asia opetetaan jo taloustieteen peruskurssilla ekonomistien perustyökäluihin kuuluvan kokonaistaloudellisen tuotantofunktion avulla. Ajatellaan kokonaistuotannon määrän Y syntyvän teknologiasta A , pääomapanoksesta K , tehtyjen työtuntien määrästä L ja työpanoksen laadusta h vaikkapa Cobb-Douglas – tuotantofunktion määrittämällä tavalla:

$$Y = A K^\alpha (hL)^{1-\alpha},$$

jossa α on pääomatulojen osuus kokonaistuotannon arvosta. Termejä järjestelemällä tämä saadaan muotoon

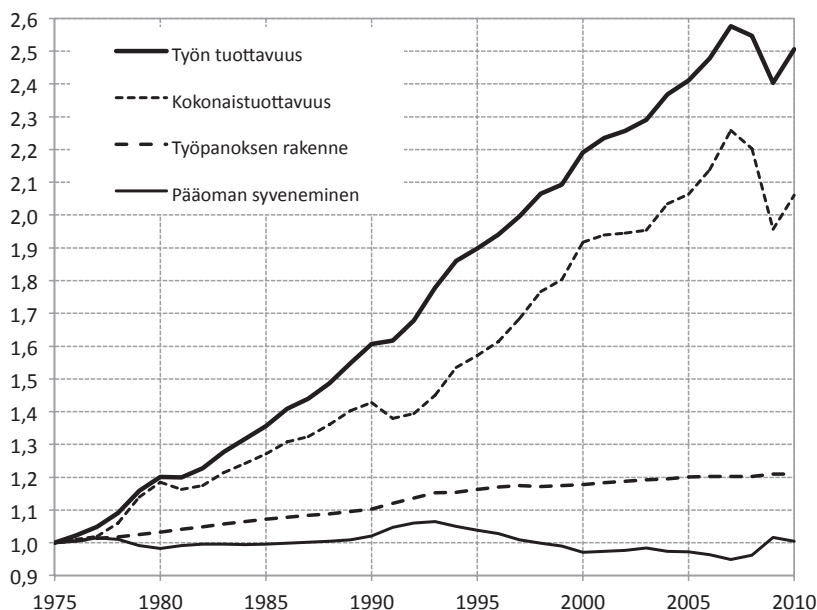
$$Y/L = A^{1/(1-\alpha)}(K/Y)^{\alpha/(1-\alpha)}h.$$

Solow'n mukaan tasapainoisen kasvun ehtona on, että pääomakerroin K/Y on vakio. Se ei siten vaikuta pitkällä aikavälillä ollenkaan työn tuottavuuden Y/L kasvuun, joka syntyy teknologian A kehityksen ja työpanoksen laadun h – käytännössä koulutuksen – vaikutuksista.

Solow'n kasvuteoriasta on tullut peruseriaate siksi, että se toimii kaikkialla – myös meillä Suomessa, mikä näkyy kuviosta 1. Vuosina 1975–2010 bruttoarvonlisäyksellä tehtyä työtuntia kohden mitattu työn tuottavuus kasvoi 2,5-kertaiseksi, vaikka pääoman syvenemisen K/Y kontribuutio pysyi likimain vakiona, eikä työpanoksen rakenteenkaan kontribuutio kasvanut kuin 1,2-kertaiseksi.

Työn tuottavuuden kasvu on siten syntynyt valtaosin teknologian kehityksestä, jota kuviossa mitataan kokonaistuottavuuden kasvulla. Se on laskettu vähentämällä työn tuottavuuden kasvusta työpanoksen rakenteen ja pääoman syvenemisen kontribuutiot. Työn määrä väheni tällä ajanjaksolla 6 prosenttia, joten talouskasvu ei tullut työn tarjonnasta, vaan siis teknolo-

Kuvio 1. Työn tuottavuus ja sen osatekijät, 1975–2010 (indeksejä, 1975 = 1)

Lähde: Omat laskelmat Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpidon ja tuottavuustutkimusten tiedoista; muuttujien määrittelystä ja mittaamisesta ks. Pohjola (2011).

gisen kehityksen aiheuttamasta työn tuottavuuden kasvusta.

Ne investoinnit, jotka tehdään teknologian kehityksen synnyttämästä tarpeesta, eivät ole tuottavuuskasvun lähde, vaan pelkästään teknologiaa välittävä mekanismi. Investoimalla ei siksi myöskään voi pysyvää kasvua eikä työpaikkoja luoda, sillä kasvu pysähtyy väistämättä pääoman alenevaan rajatuottavuuteen, ellei teknologia kehity. Yksinkertaista – mutta Friedmania lainaten ehkä vain harvat ymmärtävät!

Talouspolitiikan päätöksentekijät näyttävät nimittäin uskovan työn tarjonnan kasvattamisen ja investointien lisäämisen ihmeitä tekevään voimaan. Esimerkiksi voi ottaa kaksi hallituksen keväällä pidetyn kehysriihen alla julkistettua selvitystä. Elinkeinoministeri Jyri Häkämiehen

asettaman, konsernijohtaja Kari Stadighin puheenjohtajuudella työskennelleen työryhmän raportti lähtee siitä, että ”kasvuksi on luettava uudet työpaikat aikaisemmin saavutettujen tasojen yläpuolella”. Siinä esitetään 23 toimenpidesuosituksen, joiden avulla saadaan aikaan uusia työpaikkoja, ja samalla lisätään työvoiman tarjontaa ja aikaansaadaan koko talouden kasvua” (Valtiovarainministeriö 2012). Elinkeinoministeri Häkämiehen ja työministeri Lauri Ihalaisen tilaaman vuorineuvos Jorma Elorannan (2012) selvitysmiesraportin mukaan: ”Maa, joka saa investointeja, saa voimaa kasvuun ja tuottavuutensa kehittymiseen. Maa, joka ei saa investointeja, köyhtyy ja näivetty hitaasti.” Siinä esitetään peräti 40 toimenpide-ehdotusta investointien edistämiseksi.

Solow'n talouskasvun perustuloksen mukaan yksikään näistä 23+40 ehdotuksesta ei kuitenkaan toimi talouskasvun edistämisessä, vaikka niillä toki voi olla muita – kenties hyviäkin – vaikutuksia. Talouspolitiikkakin on politiikkaa, ja ehkäpä ehdotukset on nähtävä etujärjestö- tai muun politiikan valossa.

Pelkästään yhden kuvion avulla ei väitettä voi tietenkään todistaa, mutta taloustieteellisen tutkimuksen johtopäätökset ovat varsin vakuuttavia. Maiden väliset elintasoerot eivät ollenkaan selity työn määrällä. Työllisyysaste on kylä suurempi korkean kuin alhaisen elintason maissa, mutta vastaavasti vuotuinen työaika on lyhyempi. Korrelaatiota elintason ja työn määrän välillä ei ole. Työn tuottavuuden tasoeroista puolestaan noin 20 prosenttia selittyy investoinneilla, 10–30 prosenttia koulutuksella mutta 50–70 prosenttia teknologialla eli kokonaistuotavuudella (Hsieh ja Klenow 2010).

Asiantuntijaryhmien ja selvitysmiesten käyttäminen politiikan valmistelussa perustuu niiden vaikutusvaltaan. Media monistaa johtopäätöksiä tehokkaasti. Talouselämä-lehden pääkirjoituksessa varoitettiin maamme hallitusta Elorannan opein: ”Talouskasvua ei synny säästämällä vaan tuotantoa lisäämällä. Tuotanto lisääntyy tuotannontekijöitä lisäämällä. Tuotannontekijöitä saadaan lisää, kun investoiminen tehdään houkuttelevammaksi ja työuria pidennetään” (Ruokanen 2012). Yksinkertaista – mutta ei totta!

Akateemisia taloustieteilijöitä ei näissä asiantuntijaryhmissä yleensä käytetä. Taloustieteen ja politiikan välinen kuilu on valitettavan leveä. Syitä on pohdittu useissa tässä aikakauskirjassa viime vuosina julkaistuissa kirjoituksissa. Eräänlaisena päätepisteenä keskustelulle julkaistaan tässä numerossa valtiovarainministeriön taloustieteellisen neuvoston professori-

jäsenten ehdotus finanssipoliittisen neuvoston perustamiseksi. Yllätys olisi, jos se perustettaisiin. □

Tämä pääkirjoitukseni on päätoimittajaurani viimeinen. Aloittaessani seitsemän vuotta sitten otin lähtökohdakseni Robert Solow'n näkemys taloustieteilijöiden yhteiskunnallisesta tehtävästä: “... we are intellectual sanitation workers. The world is full of nonsense. ... Maybe the higher function of economics is to hold out against nonsense” (Pohjola 2006). Paljon ei maailmaa saatu parannettua, mutta hauskaa on ollut! Kiitän toimittajakollegoitani antoisasta yhteistyöstä, kirjoittajia erinomaisista artikkeleista sekä lukijoita mieltä lämmittäneestä palautteesta. Siirrän siivousvastuun Antti Suvannolle.

Kirjallisuus

- Eloranta, J. (2012), *Investointeja Suomeen*, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Konserni 9/2012, Helsinki.
- Friedman, M. (2004), ”My Evolution as an Economist”, teoksessa Breit, W. ja Hirsch, B.T. (toim.), *Lives of the Laureats*, 4. painos, MIT Press, London.
- Hsieh, C-T. ja Klenow, P. J. (2010), ”Development Accounting”, *American Economic Journal: Macroeconomics* 2: 207–223.
- Pohjola, M. (2006), ”Aikakauskirja uudistuu”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 102: 155–156.
- Pohjola, M. (2011), ”Kasvukauden tilinpäätös”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 107: 274–290.
- Ruokanen, R. (2012), ”Hallitus hukassa”, *Talouselämä* 9/2012: 3.
- Valtiovarainministeriö (2012), *Pääomamarkkinat ja kasvu*, Valtiovarainministeriön julkaisuja 10/2012, Helsinki.